

STIFTELSEN BERGENS SJØFARTSMUSEUM

Rapport fra

*Marinarkeologiske registreringer
Tiltaksplan for forurensing
Aspevågen*

Ålesund kommune

Møre og Romsdal

01.08. 2016

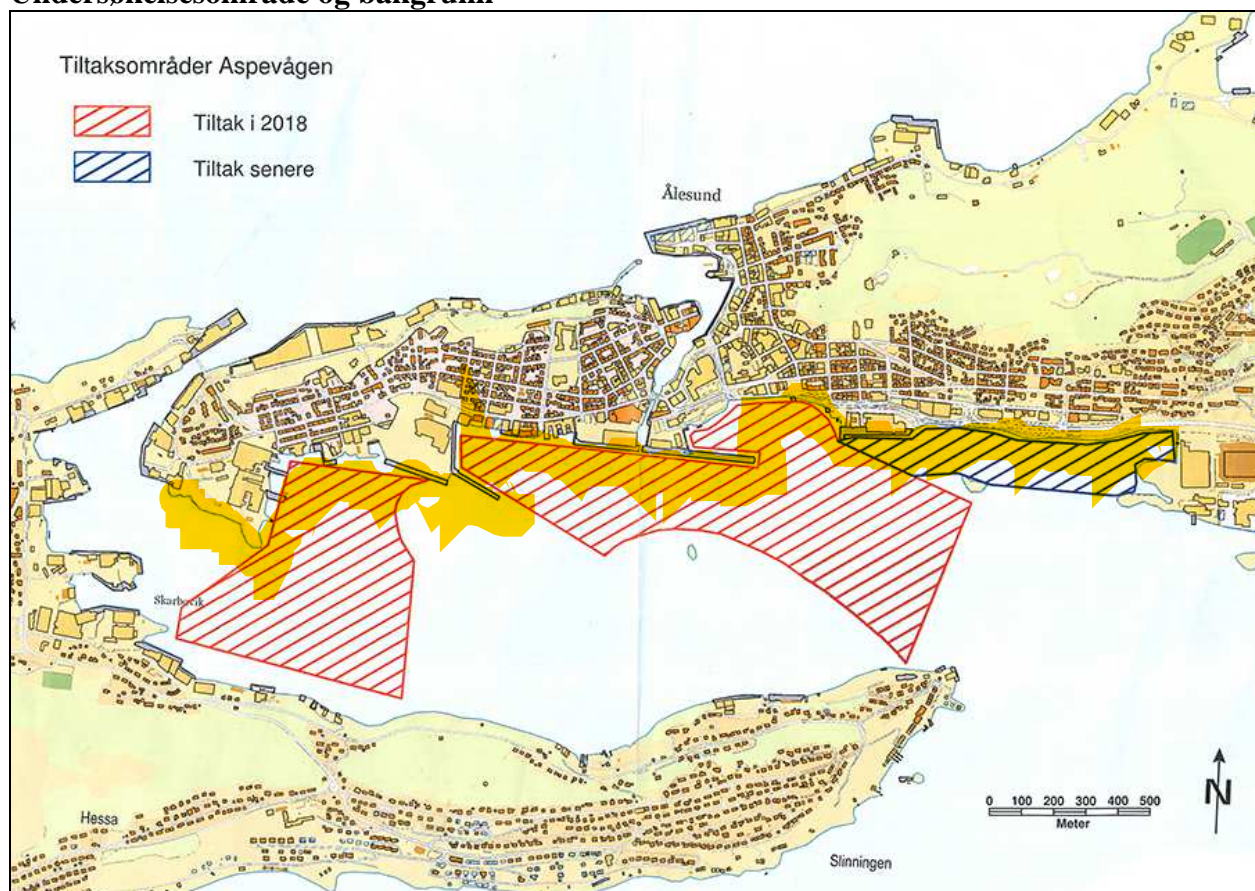
Innledning og formål

I perioden 21.-25.06. 2016 gjennomførte Bergens Sjøfartsmuseum marinarkeologiske registreringer ved Aspevågen, Ålesund i Ålesund kommune.

Foranledningen for undersøkelsen er Ålesund kommunes planlagte opprydding av miljøgifter i Aspevågen. Hovedmålet med arbeidet er at det ikke skal være uakseptabel risiko for mennesker og benytte Aspevågen til rekreasjon og friluftsliv, inklusive fiske og bading (Rambøll 2015:2)¹. Med hjemmel i Lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner, §§ 9 og 14, ble det derfor fra Bergens Sjøfartsmuseum som vedkommende myndighet, stilt krav om marinarkeologiske registreringer i søknadsprosessen.

Formålet med registreringene var å vurdere tiltakets grad av konflikt med eventuelle marine kulturminner, samt å vurdere det maritime kulturlandskapet i det berørte området.

Undersøkellesområde og bakgrunn

Figur 1 Oversikt over tiltaksområdene. Rød markering er tiltak i 2018, mens blå markering er tiltaksområde for senere vurdering. Kart: Tiltakshaver.

Tiltaksområdet er pr. dags dato begrenset til områder planlagt for tiltak i 2018 (merket med rødt, Figur 1) og områder for senere tiltak (merket med blått, Figur 1). Opprinnelig var tiltakene tiltenkt å omfatte hele Aspevågen. Vi har i denne undersøkelsen undersøkt begge områder siden det er mest hensiktsmessig økonomisk.

¹A. Helland, G. A. Thorstensen, E. K. Aakre. 2015: Aspevågen-Ålesund Havneområde Tiltaksplan forurenset sjøbunn. Rambøll.

Figur 2 Oversikt over kulturhistoriske interesser i området. ? markerer ankringsplasser ca. 1750, R er fra Riksantikvarens database Askeladden, i viser ankringsplasser fra 1800-tallet. Kartgrunnlag: Kartverket.

Øst for Ålesund ligger middelalderstedet Borgund som var et viktig sentrum i eldre tid. Stedet der Ålesund ligger i dag har en langt nyere historie. Fra 16-1700-tallet lå det et eller flere handelssteder med kongelige privilegier i Ålesund^{II}. Disse stedene var viktige langs kysten som stoppesteder for skip^{III}. Stedet omtales i 1760 som en landsby, men vokste deretter fram som et viktig sentrum. Først fikk stedet handelsrettigheter i 1793, og deretter bystatus i 1848^{IV}.

Undersøkelsene

Undersøkelsene ble utført av Eirik Herdlevær Søyland og Tord Kristian Karlsen ved Bergens Sjøfartsmuseum, samt innleid dykker Fredrik Sivertsen. Førstnevnte fungerte som feltleder og rapportansvarlig. Alle er sertifisert for vitenskapelig dykking (klasse S eller B). Det ble benyttet selvforsynt pusteutstyr (SCUBA) med kommunikasjon mellom dykker og dykkeleder. Redningsdykker sto parat ved dykk.

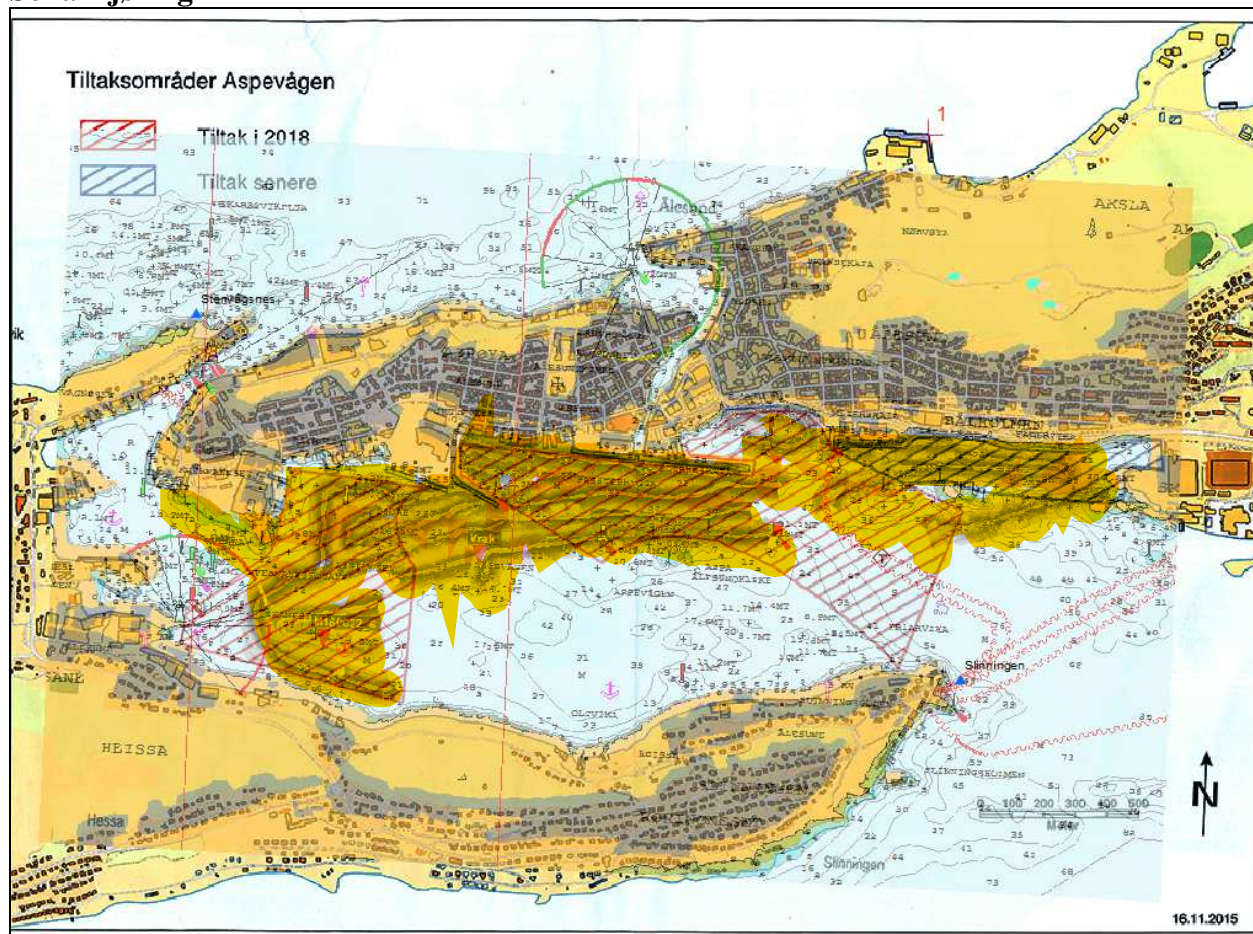
Som utgangspunkt for undersøkelsene ble det brukt kart fra tiltakshaver. I hovedsak ble det gjennomført sonarkjøring i området. Området er svært omfangsrikt og det hadde vært lite hensiktsmessig å gjennomført søksdykking i hele området.

^{II} K. Bugge. *Aalesunds historie. Bind 1.* Aalesunds kommune, Aalesund 1923

^{III} J. H. Munksgaard. *Gamle handels- og gjestgiversteder på vestlandet. Del 2. Midtre og indre Hordaland.* Fylkeskonservatoren i Hordaland, Historisk museum, Bergen 1975, side 2-3

^{IV} Se fotnote II.

Sonarkjøring

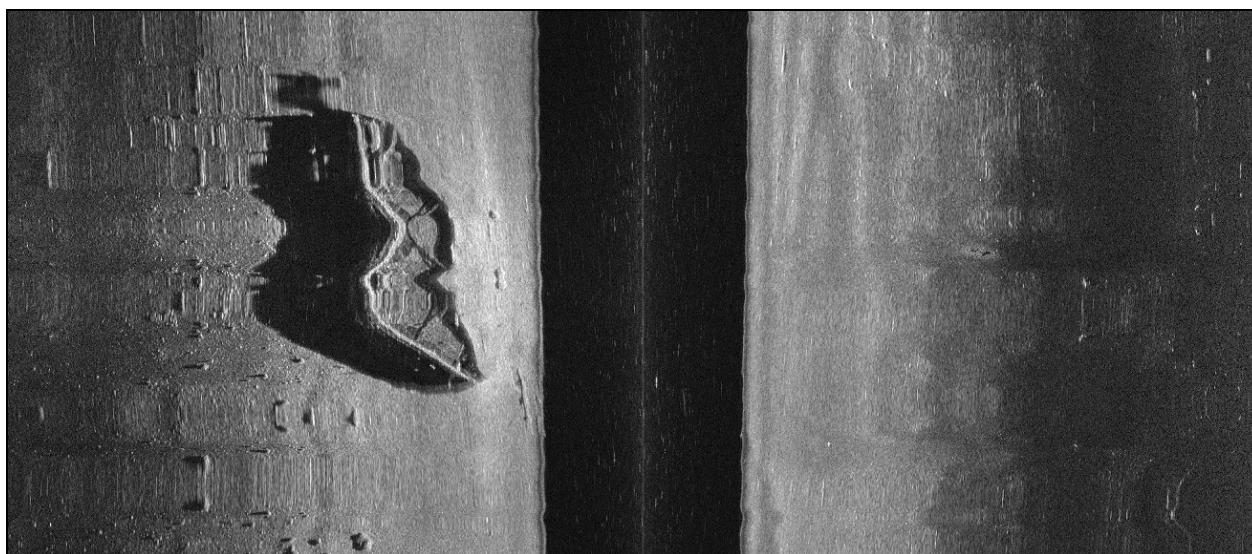
Figur 3 Tiltakshavers kart med dekningsgraden til sonaren. Kart: Tiltakshaver og Navionics.

Sonaren er av typen Deepvision 680 DSSP og blir tauet etter båten. Sonaren er kjørt med en dekning på 50 meter på hver side, til sammen 100 meter. “Slepefisker” (sonaren) blir slept etter båten i en flygehøyde på <math><10</math> meter over sjøbunnen og tegner da et godt relieff av naturlige og eventuelt unaturlige formasjoner. På grunn av begrensinger med utstyr som blir slept etter båt ble de dypeste områdene fra Bålholmen og sørover mot Slinningsodden utelatt. Vi anser det også som et område med lavt potensial for maritime kulturminner.

Figur 4 Sonarbilde av Iris og lekter. Bilde: BSJ 2016.

Vraket av Iris var tidligere kjent og er et mye brukt dykkemål i Ålesund. Iris (ex Adour, ex Herøy) ble bygget mai 1921 ved Øresundsvarvet A/B, Landskrona, Sverige. Den gikk ned 17.03. 1945 etter å ha blitt senket av britiske fly. Den måler 94,9m x 13,7m x 9,1m (Lengde, bredde, dyptgående) og ligger i dag på 20-32 meters dypde^V. Vraket av Iris eller lekteren ved siden av er ikke omfattet av §14 (skipsfunn eldre enn 100 år). Iris har posisjonen UTM 32 N6929097 Ø352093, lekteren har posisjonen UTM 32 N6929055 Ø352100.

Figur 5 Ukjent vrak i Aspevågen. Bilde: BSJ 2016.

^V <https://www.sjohistorie.no/no/skip/13859/> og <http://www.wrecksite.eu/wreck.aspx?114723> og http://www.plimsollshipdata.org/ship.php?ship_id=27473&name=Adour

Vi prioriterte og kjøre lange strekk uten avbrudd, det ble da påtruffet et ukjent fartøy på posisjon UTM 32 N6929305 Ø352642. Vraket har en lengde på 13-14 meter og ligger på ca. 30-37 meter. Vraket er ikke kjent for oss fra før og ligger utenfor planlagt tiltaksområde.

Konklusjon

Formålet med undersøkelsen var å undersøke et større område i forbindelse med Ålesund kommunes planer om å rydde opp i miljøgiftene i Aspevågen. Det ble i all hovedsak benyttet sonar til undersøkelsen. Det ble dykket i Skuteviken etter mindre gjenstander men det ble ikke påvist noe.

Det ble ikke gjort funn som omfattes av §14 i kulturminneloven (skipsfunn eldre enn 100 år).

Bergen, 01.08. 2016.

Eirik Søyland